

РОМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.133.1'25

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-2/32>

Бондар Л. В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Школяр Л. В.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Шумченко Т. І.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У ФРАНКОМОВНИХ ТЕКСТАХ ГАЛУЗІ ІНФОРМАТИКИ

У статті проаналізовано особливості функціонування словосполучень у франкомовних текстах галузі інформатики. Уточнено поняття «словосполучення» як непередикативної сполуки та «синтаксичної групи» як передикативного поєднання елементів у складі речення. Досліджено їхні структурні та семантичні особливості, визначено, що класифікація словосполучень базується на таких критеріях, як кількість компонентів, морфологічний аспект, тип синтаксичного зв'язку між елементами, характер їхніх функцій – первинних чи вторинних, що передбачає симетрію або асиметрію синтаксичного та семантичного рівнів. Визначено, що за кількістю компонентів словосполучення поділяються на прості, складні та ускладнені. Останні можуть утворюватися шляхом послідовної підрядності, «радіації» та комбінації. За морфологічною ознакою можна виділити субстантивні, дієслівні, ад'єктивні, адвербіальні та змішані конструкції. Ядерним елементом у словосполученнях текстів галузі інформатики є іменник, оскільки саме він виражає родові поняття, а видовими поняттями, які уточнюють його значення, виступають залежні іменники, прикметники та прислівники. За характером синтаксичного зв'язку між компонентами виділяють сурядні та підрядні словосполучення. Сурядні словосполучення відображають семантико-граматичні комбінаторні потенційні можливості структурних компонентів, об'єднуючи слова однієї частини мови або елементи одного функціонального плану. Підрядний тип зв'язку передбачає поєднання головного та залежного елементів, таким чином, відповідно до валентності складових словосполучення існує низка структурних моделей. Найпоширенішою моделлю у текстах галузі інформатики є конструкція, що поєднує два іменника, розділених прийменником, які вживаються на позначення явищ та процесів, у цьому випадку другий іменник уточнює, конкретизує значення першого. Результати аналізу структурно-семантичних особливостей асиметричних словосполучень дозволили дійти висновку щодо домінування інтерверсивних сполук у текстах досліджуваної галузі, що пов'язано з необхідністю презентації точної інформації на позначення об'єктів, процесів та їхніх кількісних або якісних характеристик. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в компаративному аналізі франкомовних та україномовних словосполучень з метою подальшого дослідження перекладацьких прийомів і трансформацій у процесі їхнього перекладу.

Ключові слова: синтаксис, словосполучення, франкомовні тексти, галузь інформатики, структурно-семантичні особливості.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток науково-технічних і технологічних знань, результати якого знаходять своє вербальне відображення у текстах як засобах наукової комунікації, зумовлює поглиблення лінгвістичних досліджень, спрямованих на аналіз мовних особливостей науково-технічного дискурсу. Інтеграція в європейський простір, розширення співпраці нашої держави в галузі науки й техніки з франкомовними країнами визначає необхідність проведення мовознавчих пошуків. Визначення граматичних характеристик морфологічного та синтаксичного рівнів іншомовних технічних текстів, зокрема аналіз структурних, семантичних і функціональних особливостей синтаксичних одиниць, є передумовою здійснення якісного перекладу франкомовної фахової документації українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження синтаксичних одиниць текстів різних стилів, визначення поняття «словосполучення» та виділення критеріїв їхньої класифікації, типології знаходились у центрі уваги низки науковців, зокрема таких, як: В.Г. Гак, О.С. Мельничук, М.Н. Петерсон, Г.М. Удовиченко та інші. Наприклад, А. Греймас, Л. Теньєр, постулюючи ідеї семантичного синтаксису, аналізували конвергентні та дивергентні ознаки семантичних і синтаксичних актантів; А. Сешее, досліджуючи види синтаксичних відношень, виділив три типи: сурядний і два різновиди підрядних, звертаючи особливу увагу на асиметрію у синтаксисі; М.В. Балко розглядає словосполучення через призму ідей динамічного підходу до вивчення лінгвістичних явищ; А.П. Загнітко запропонував класифікацію словосполучень за морфологічним вираженням головного слова, за ступенем злитості їхніх компонентів, за будовою та за семантико-синтаксичними відношеннями, виділяючи такі зв'язки між елементами, як: атрибутивні, об'єктні, суб'єктні, обставинні, коплетивні та апозитивні. У межах французького мовознавства словосполучення аналізуються у контексті понять «номінативна одиниця» та «синтагма».

Незважаючи на низку праць, присвячених зазначеному питанню, залишається актуальним проблема дослідження предикативних та непередикативних синтаксичних одиниць різних рівнів, зокрема лексичних, граматичних та формальних характеристик словосполучень у франкомовних науково-технічних текстах, що і визначає актуальність наших наукових розвідок.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення структурно-семантичних

особливостей словосполучень на матеріалі франкомовних текстів галузі інформатики шляхом вивчення формальних, змістових і функціональних характеристик їхніх елементів.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення, як синтаксична одиниця, позбавлена предикативності, займаючи проміжне становище між словом та реченням, складається щонайменше з двох повнозначних слів, об'єднаних зв'язком згідно з правилами сполучення слів і форм, які функціонують у певній мові, і є носієм єдиного поняття. Для позначення сполучення слів у межах речення лінгвісти також використовують поняття «синтаксична група» або «синтагма» з метою розрізнення таких значень, як предикативні та непередикативні сполуки. Таким чином, словосполучення може розглядатися як номінативна одиниця, так і синтаксична структура у складі речення.

Виділяють низку критеріїв, відповідно до яких здійснюється аналіз елементів словосполучення та характер зв'язків різних рівнів між його компонентами. Зокрема, М.Я. Саламаха окреслює характеристики словосполучення з граматичної точки зору, розрізняючи сполуки за типом структури й граматичного зв'язку; за морфологічною ознакою; за видом сполучуваності компонентів [3].

В.Г. Гак виділяє три головні аспекти, за допомогою яких уможлиблюється комплексний аналіз зазначеної синтаксичної одиниці, а саме: структурний, функціональний і семантичний [1]. Таким чином, важливого значення набуває поняття «сполучуваність слова» – його здатність комбінуватися в мовленні з іншими словами, яка визначається граматичними, лексичними та семантичними факторами.

Граматична сполучуваність зумовлена можливістю певної частини мови поєднуватися зі словами інших частин мов. Наприклад, у межах французької мови валентність іменника не передбачає поєднання з прислівником. Семантична сполучуваність полягає в необхідності або можливості приєднання одного слова до іншого, виходячи з їхніх значень. Лексичний фактор сполучуваності виявляється в тому, що з ряду синонімів, одні можуть входити в певне поєднання, а інші – ні, тобто це явище знаходить своє відображення у підборі потрібної лексеми [1, с. 529].

Розглянемо типи словосполучень, особливості їхнього функціонування на матеріалі франкомовних текстів галузі інформатики, яка є теоретичною та прикладною дисципліною, що вивчає

методи, засоби, процеси, пов'язані з отриманням, обробкою, зберіганням, передачею та використанням інформації. Відповідно до виду синтаксичних зв'язків – підрядності та сурядності, спостерігаємо вживання таких комбінацій, як:

а) два самостійних слова, що утворюють: непередикативну сполуку з сурядним типом зв'язку: *les protocoles ou les procédures, l'audio et la vidéo, au fur et à mesure, analyser et déterminer*; з підрядним: *un serveur adapté, une bande passante, à haut débit*; предикативне сполучення слів: *l'appareil fonctionne, le réseau s'élargit*;

б) службове та самостійне слово: непередикативна комбінація: *dès le début, sur le réseau, à la hauteur*; предикативна структура: *il se produit*.

Сурядні словосполучення утворюються за певною структурною схемою, відображаючи семантико-граматичні комбінаторні потенційні можливості та, об'єднуючи слова однієї частини мови або елементи одного функціонального плану [1; 2; 4].

З семантичної точки зору зазначені сполуки містять слова, що позначають об'єкти, які належать до одного класу: *Pour des données temps réel de type audio et vidéo, le streaming est une technique de transfert. Un stream est un flux de données de son ou de vidéo transporté par le réseau, délivré et exécute au fur et à mesure par le micro-ordinateur relié. Cette technique nécessite un ou plusieurs serveurs adaptés, des protocoles spécifiques sur le réseau et un logiciel lecteur sur le client permettant de commencer à «jouer» les fichiers dès le début du téléchargement.*

Отже, сурядний тип зв'язку відображає відношення подібності, протиставлення, послідовності.

Підрядний тип зв'язку передбачає поєднання головного та залежного елементів. Відповідно до валентності складових словосполучення, можна виділити низку структурних моделей, наприклад: *nom + adjectif : f commandes différentes, m alphabet particulier, m signal analogique, m trames spécifiques*; *nom+prép+nom: m protocole de streaming, f procédure de codage, f composition d'appel*, *nom+nom: m code réponse*, *verbe+nom: configurer le modem*, *verbe+adjectif: rendre difficile*, *adjectif +verbe: impossible à transmettre, capable de produire*, *nom+adverbe: les procédures d'aujourd'hui*.

Найпоширенішою моделлю у текстах галузі інформатики є конструкція, що поєднує два іменника, розділених прийменником, які вживаються на позначення об'єктів та процесів, другий імен-

ник уточнює, конкретизує значення першого: *Les protocoles ou procédures utilisées pour les phases d'établissement, de transmission et de libération sont liés au type de réseau et de données échangées. La station secondaire émet des réponses aux commandes de la station primaire.*

Відповідно до кількості елементів у межах словосполучення можемо виділити двочленні [1, с. 534]: *un composant discret, un groupe fonctionnel* та багаточленні сполуки : *la transformation du signal analogique modulé, un terminal des fonctions du modem, la mémorisation dans les registres internes*. Останні утворюються шляхом послідовної підрядності – кожен новий член сполуки залежить від попереднього: *l'initialisation du modem avec les paramètres mémorisés, la mise en conformité avec les spécifications électriques* ; «радіації», що передбачає паралельну залежність другорядних членів від головного: *m appel par impulsion et pause, f structure de trames et de multiplexage*; «комбінації» – приєднання двох залежних, пов'язаних між собою елементів, до головного: *laisser ajuster le niveau*.

За морфологічною ознакою – належність головного елемента до певної частини мови – у межах нашого дослідження спостерігаємо вживання таких словосполучень, як:

- субстантивні: *f pl ressources téléinformatiques, m pl algorithmes de compression* ;

- дієслівні: *rejeter les trames, déterminer le débit minimum nécessaire, nécessiter des transferts, réduire les tailles des fichiers*;

- ад'єктивні: *difficile à résoudre ; capables de transmettre simultanément plusieurs communications tant en numérique qu'en analogique*;

- адвербіальні: *passer assez rapidement, très lentement*.

У межах текстів галузі інформатики поширеними є двокомпонентні атрибутивні словосполучення, що складаються з ядерного елемента, вираженого іменником, і другорядного елемента – прикметника, який надає певну характеристику об'єкту. У зазначеному випадку головний компонент вказує на родову ознаку поняття, на тематичну групу, до якої належить певне поняття: *Un réseau local est utilisé par les entreprises pour véhiculer des données informatiques, mais également la voix, et si possible des informations de type multimédia ou temps réel. Le délai d'acheminement peut admettre des variations relativement importantes sans remettre en question la validité de la transmission (les sons ou les images animées sont stockés et exécutés ultérieurement).*

Словосполучення складається щонайменше з двох елементів і його основною, первинною функцією є обмеження певного поняття, оскільки, як зазначалося вище, ядерний елемент виражає родове поняття, а залежний чи залежні – диференційну ознаку: *f pl classes de réseaux locaux informatiques, f pl informations numériques en bande de base*. Відтак, головним чином, синтаксичні відношення відповідають семантичним, тобто ці два рівні співпадають. У разі асиметрії зазначених двох аспектів словосполучення виконують вторинні функції, відповідно до яких можна виокремити інтерверсивні, аналітичні та фразеологізовані сполуки [1, с. 537].

Отже, виділяють інтерверсивні або зворотні словосполучення, у яких синтаксичний та семантичний рівні не співпадають, оскільки залежний компонент з синтаксичної точки зору є головним у семантичному аспекті. Наприклад, у випадку каузативних, інфінітивних конструкцій основне значення виражається зазначеними залежними дієслівними неособовими формами, а головне дієслово, з синтаксичної точки зору, виражає модальне, видове чи фазове значення: *pouvoir dégager des classes de réseaux locaux informatiques ; pouvoir aller des simples fichiers texte à des sons ou des images animés; voir permettre en outre la transmission de données informatiques avec des possibilités de mise en réseau avec d'autres équipements d'interconnexion. Les progrès de la technologie laissent prévoir la généralisation des équipements multimédias*.

До зазначеної групи належать також вирази на позначення кількості, цілого та частини: *Ces trames devront permettre d'établir et de libérer la liaison, de préciser l'adresse du ou des destinataires, d'acquitter ou de rejeter la moitié des trames émises, de contrôler le flux des trames d'information. Il s'agit de fichiers textes, de fichiers programmes, de fichiers graphiques, de sons e: d'images fixes ou animées dont le volume peut varier de quelques kilo-octets à quelques centaines de méga-octets*; сполучення, у яких головний член зазнав транспозиції, наприклад, номіналізації чи ад'єктивності: *Contrairement à la transmission asynchrone du son, la synchronisation au niveau bit et la synchronisation au niveau trame sont indépendantes et correspondent à deux niveaux distincts du modèle OSI (modèle d'architecture des systèmes interconnectés): respectivement le niveau physique et le niveau liaison de données. La transmission d'une page en une seconde. La complexité du phénomène*.

Іншим видом словосполучень, у яких спостерігається асиметрія семантичного та синтаксичного рівнів, є аналітичні сполуки, що містять десемантизований компонент, який виражає загальнокатегоріальне значення, утворюючи дієслівні, субстантивні, ад'єктивні, прийменниково-субстантивні сполуки: *Destinés initialement à la diffusion vidéo, ils permettent également le transport de la voix et des données informatiques. Pour ce type d'application, les industriels cherchent de plus en plus à utiliser les réseaux locaux informatiques. Certaines versions récentes de PABX permettent en outre la transmission de données informatiques avec des possibilités de mise en réseau avec d'autres équipements d'interconnexion. Les réseaux locaux d'entreprise (Local Area Networks) qui interconnectent les équipements informatiques au sein de l'entreprise* [4, с. 107].

У випадку семантичного «накладання» елементів утворюються сталі словосполучення: *pour reconstituer l'image des dessins animés à l'arrivée, il est nécessaire de...*, значення яких визначається їхньою дистрибуцією, тобто оточенням: *resynchroniser les signaux, ce qui implique un trafic isochrone pour des images animées diffusées en temps réel ou pour des applications de vidéoconférence*.

Отже, слід зазначити, що серед асиметричних словосполучень, тобто таких, у яких синтаксичний та семантичних аспекти не співпадають з точки зору ядерного елемента, у текстах галузі інформатики домінують саме інтерверсивні сполуки, виражені іменниковою, дієслівною групами та групами квантитативних детермінативів, що пов'язано з необхідністю презентації точної інформації на позначення об'єктів, процесів та їхніх кількісних характеристик.

Висновки і пропозиції. Унаслідок проведеного дослідження було уточнено поняття «словосполучення», яке може трактуватися як непередикативна сполука, так і предикативне поєднання елементів у складі речення. Визначено типологію словосполучень на матеріалі франкомовних текстів галузі інформатики відповідно до різних критеріїв, зокрема: виду синтаксичних зв'язків між елементами, кількістю компонентів, за морфологічною ознакою, тобто належністю ядерного елемента до певної частини мови, за характером функції – первинної чи вторинної. Окреслено їхні особливості на граматичному, структурному, семантичному та функціональному рівнях. Результати дослідження дозволили дійти висновку, що найпоширенішою моделлю у текстах галузі інформатики є конструкції, які поєднують два іменника, розділених при-

йменником, що пов'язано з необхідністю конкретизації конкретних і абстрактних явищ та понять, їхніх властивостей, які позначають процеси, методи та засоби аналізу, обробки, зберігання, перетворення, передачі та використання інформації.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в компаративному аналізі форми, значень і функцій словосполучень у французькій та українській мовах та визначенні засобів відтворення їхніх особливостей у процесі перекладу.

Список літератури:

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. М.: Добросвет, 2000. 832 с.
2. Деркач Л.М. Актуальні проблеми науково-технічного перекладу. Д.: Національний гірничий ун-т, 2007. 257 с.
3. Саламаха М. Я. Структурна класифікація англійських двокомпонентних термінологічних словосполучень сфери охорони довкілля / Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2012. С. 3–4.
4. Lerat P. Les langues spécialisées. Paris. PUF, 1995. 201 p.
5. Lohier S., Présent D. Transmissions et réseaux. Paris : Dunod, 2010. 304 p.

Bondar L. V., Shkolyar L. V., Shumchenko T. I. STRUCTURE, SEMANTICS AND FUNCTIONAL FEATURES OF WORD-COMBINATIONS IN FRENCH COMPUTER SCIENCE TEXTS

The article deals with the peculiarities of the functioning of phrases in French texts in the field of computer science. The notion of «phrase» as a non-predicative compound and «syntactic group» as a predicative combination of elements in a sentence have been clarified. Their structural and semantic features have been investigated, it has been determined that the classification of word combinations is based on such criteria as number of components, morphological aspect, character of syntactic relations between elements, character of their functions - primary or secondary, which implies symmetry or asymmetry of syntactic and semantic aspects. It has been determined that the word-combinations can be divided into simple, complex and complicated. The last group can be formed by sequential alignment, «radiation» and combination. Morphologically, we can distinguish substantive, verbal, adjective, adverbial and mixed structures. The noun is a nuclear element in the word combinations of texts in the field of computer science, because it expresses a generic concept, and the dependent concepts, that specify its meaning, are dependent nouns, adjectives and adverbs. By the nature of the syntax of the components, we can distinguish coordinating and subordinating phrases. Coordinating phrases reflect the semantic and grammatical combinatorial potentialities of structural components, combining words of one part of speech or elements of one functional plan. The subordinating type of connection involves the combination of the principal and the dependent elements, thus, in accordance with the valence of the components of the phrase, a number of structural models have been determined. The most common model in computer science texts is a construction that combines two nouns separated by a preposition used to refer to objects and processes, in which case the second noun specifies the meaning of the first. The results of the analysis of the structural and semantic features of asymmetric word combinations allow us to conclude that the dominance of the interverse compounds in the texts of the investigated area is connected with the need to present accurate information for the designation of objects, processes and their quantitative characteristics. The comparative analysis of French and Ukrainian phrases, in order to further investigate translation techniques and transformations in the process of their translation, require further development.

Key words: *syntax, word combinations, French texts, branch of informatics, structural and semantic features.*